

EKOLOJİK SİSTEM YAKLAŞIMI İLE ÖĞRENCİ DEVAMSIZLIKLARININ AZALTILMASINA YÖNELİK ULUSLARARASI UYGULAMA ÖRNEKLERİNİN İNCELENMESİ

DERLEME MAKALESİ

Gizem Yağmur DEĞİRMENCİ¹, Haktan DEMİRCİOĞLU²

1 Araştırma Görevlisi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, gytuncer@hacettepe.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-7690-7931.

2 Doçent Doktor, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, hdemircioglu@hacettepe.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-5092-1698.

Geliş Tarihi: 19.08.2019 Kabul Tarihi: 27.11.2019

Öz: Öğrenci devamsızlıkları eğitimde hedeflenen çıktılara ulaşılması önündeki en büyük engellerden biridir. Akademik ve sosyal yönleriyle okul yaşamına eksiksiz olarak katılan çocuklar daha başarılı olmalarının yanında okul terki gibi dezavantaj yaratan durumlarla da daha az karşılaşmaktadırlar. Bir okul yılının en az %10'unun kaçırılması olarak ortaya çıkan ve kronik devamsızlık olarak ifade edilen bu olguyla mücadele etmek için, bireyden topluma kadar geniş bir ölçüde planlanan ve uygulanan müdahalelere ihtiyaç duyulmaktadır. Nitekim devamsızlığı yaratan durumların bireyden topluma hatta kültüre dek uzayan bir yapıda ortaya çıktığı öngörülmektedir. Temel eğitim dönemindeki çocuklar için devamsızlıkla mücadele edecek uygulamalar okul, bölgesel ya da ulusal düzeyde geliştirilebileceği gibi uluslararası uygulamaların Türk eğitim sistemine uyarlanması da yapılabilir. Bu çalışma ile Bronfenbrenner'in ekolojik sistem yaklaşımı perspektifinde kronik devamsızlık ile mücadele eden uluslararası uygulama örneklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Yaklaşım temelinde okul devamsızlığı ile mücadele eden ülkelerde geliştirilmiş programlara ve bu programların uygulamalarının sonuçlarına odaklanılmıştır.

Anahtar kelimeler: Okula devamsızlık, temel eğitim, önleme, müdahale.

EXAMINATION OF INTERNATIONAL PRACTICES FOR REDUCING ABSENTEEISM THROUGH ECOLOGICAL SYSTEM THEORY

Abstract:

Absenteeism is one of the biggest obstacles to achieving targeted outcomes in education. Children who participate in school life with their academic and social aspects are more successful and they face less disadvantageous situations such as school dropout. Chronic absenteeism is defined as the missed of at least 10% of a school year by the child. In order to struggle this situation, interventions planned and implemented in a wide range from the individual to the society are needed. Because the situations that create absenteeism appear in a structure that extends from individual to society and even to culture. Practices to struggle absenteeism for children in primary education can be developed at school, regional or national level, as well as adaptation of international practices to the Turkish education system. The aim of this study is to examine the international practice examples that combat chronic absenteeism from the perspective of Bronfenbrenner's ecological system approach. On the basis of the approach, the programs developed in the countries struggling with school absenteeism and the results of the implementation of these programs are focused.

Keywords: Absenteeism, primary education, prevention, intervention.

Giriş

Türkiye'de bir eğitim yılı ortalama 180 gün olarak tanımlanmakta ve hedeflere ulaşılması öğrencilerin düzenli ve sürekli olarak eğitime devam etmelerini gerekli kılmaktadır. Eğitimin önemli çıktıları, akademik olduğu kadar psikososyal durumları da içermektedir. Birçok araştırmanın da gösterdiği üzere okula devam ile akademik başarı arasında doğrusal bir ilişki varken (Gottfried, 2009; Lehr, Sinclair, & Christenson,

2009) okul terki gibi sosyal dezavantaj yaratan durumlar arasında ise aksi yönde bir ilişki bulunmaktadır. Yüksek oranda devamsızlık yapan öğrenciler standardize testlerde düşük başarı göstermenin yanında, okul terki bakımından da risk altındadırlar (UEPC, 2012).

Birçok tanımı yapılmakla birlikte kronik devamsızlık, mazeretli ya da mazeretsiz olarak bir eğitim-öğretim yılının %10'unun kaçırılması olarak ele alınabilir. Çalışmalar incelendiğinde hastalıklar, çocuğun yaşadığı haneye ilişkin istikrarsızlık ya da okul ile ilgili sorumlulukları yerine getirmeme durumlarının devamsızlığı tetikleyen başlıca nedenler arasında olduğu görülmektedir (Balfanz & Byrnes, 2012). Eğitimciler ve politika yapıcılar genel ve kronik okul devamsızlığı ile her geçen gün daha fazla ilgilenmektedirler. Kronik olarak okula gelmeyen çocuklar okul öncesi eğitim dönemlerinin sonunda, düşük düzeyde okula hazırlık seviyesi sergilerler. Bu grupta yer alan çocukların okul yaşantısı ilerleyen sınıflarda da akademik başarısızlık riski yanında düşük sosyal uyum, okul terki, lise ve üstü eğitim görmeme gibi birçok durumla ilişki içindedir ("Absences Add Up: How School Attendance Influences Student Success - Attendance Works", y.y.). Kronik okul devamsızlığı, okul terki ile birlikte çocukluk çağından yetişkinliğe uzanan, sonuçları işsizlikten, suçla karışmaya ya da sosyal güvence eksikliğine kadar çok çeşitli olabilen ciddi bir sorundur. Devletler bu kritik sorunu değerlendirirken güncel eğitim problemi olarak ele almanın yanında vatandaşları için koruyuculuğu yüksek bir müdahale de gerçekleştirmiş olurlar. Devamsızlık etnik köken, öğrencinin özel gereksinimli olması ve yüksek oranda yoksulluğa maruz kalması ile de yakından ilişkilidir (*Portraits of Change: Aligning School and Community Resources to Reduce Chronic Absence*, 2017). Öğrenci devamsızlıklarını ciddi bir eğitim problemi olarak ele almak olası yan etkiler ile baş etmede kullanılacak çok yönlü uygulama ihtiyacını da ortaya çıkartmaktadır. Bu uygulamalar okul, bölgesel ya da ulusal düzeyde geliştirilebileceği gibi uluslararası uygulamaların uyarlamasını da kapsayabilir.

Bu çalışmada temel eğitim dönemindeki çocukların okul devamsızlığını önlemeye ilişkin uluslararası uygulama örneklerinin incelenmesi hedeflenmiştir. Öğrenci devamsızlıkları ve geliştirilen uluslararası programlar ya da uygulamalar incelenirken odak noktası belirlemek oldukça güç bir durumdur. Nitekim devamsızlık kavramı da oldukça farklı parametrelere sahip sosyal bir olgudur. Uygulamalar incelenirken ülkelerin coğrafi konumuna göre ele alındığında kültürel farklar ve okula ulaşım fırsatları karşılaştırma yapmayı güçleştirmektedir. Kişi başına düşen gelirlerin benzer olduğu ülkelerdeki uygulamalara odaklanıldığında ise eğitim modellerindeki ayrılan

noktalar, politikalar ve ülke geçmişlerine bağlı değişen durumlar yine karşılaştırma yapmayı zorlaştıran unsurlardır.

Okula devamsızlık toplumlar için ciddi bir risk faktörüdür, dolayısı ile çocuğu odağa almak çözümleri ve uygulama örneklerini incelerken sistematik yaklaşım gösterilmesine olanak sağlayabilmektedir. Bronfenbrenner'ın ekolojik sistem yaklaşımı çocuğu temele almakta ve dörtlü sınıflandırma içinde ilişkileri incelemektedir (Bronfenbrenner, 1979). Bu yaklaşım öğrenci devamsızlıklarına ilişkin arka planda yatan nedenleri fark edebilmek ve çözüme ulaştırmak için de sistemli bir bakış açısı sunabilir. Ekolojik sistem kuramına göre çocuğun içinde bulunduğu en yakın çevresi mikro sistemi oluşturmaktadır. Bu sistemde aile, okul, öğretmen başlıca unsurlardır. Bronfenbrenner'ın ekolojik sistem yaklaşımı ile devamsızlık ele alındığında mikro sistemde yer alan çocuk ve aileye ilişkin etmenler ilk olarak ilgilenilmesi gereken durumlardır. Sistemin odak noktasında yer alan çocuk temelli devamsızlık yaratan durumlar: kronik hastalıklar, özel gereksinimlilik gibi süreğenlik gösteren durumlar yanında kısa süreli devamsızlığa sebep olabilecek akut hastalıklar başlıca nedenler arasında sıralanmaktadır.

Temel eğitim dönemindeki çocuklarda sıkça rastlanılan hastalıklar arasında astım ve çeşitli alerjiler gelmektedir. Özellikle astım gibi hastalıkların semptomları dikkatle yönetilemediğinde öksürme ve halsizlik gibi nedenlerle çocuklar okula devamsızlık yapmakta ya da aktivitelere katılamamakta, acil servise ya da hastanelere sıklıkla başvurmaktadır. Suwannakeeree ve ark. (2016) çalışmalarında okul temelli öğretici müdahalenin hastalığın çıktıkları ve okul çağı çocuklarında yönetimi üzerine odaklanmışlardır. Sonuçlar hem çocuklar hem de ebeveynlerinde astımın yönetiminde ilerleme kaydedildiğini göstermenin yanında daha az acil servis ziyareti ve hastanede yatış oranı tespit edilmiştir. Ayrıca okula devamsızlık oranında düşüş ve öğretmenlerin bilgi düzeyinde artış olduğu görülmüştür.

Çocukların fiziksel sağlığı kadar ruhsal sağlığı da okula devamı etkileyen durumlar arasındadır. Araştırmacılar ruhsal problemleri olan çocukların okula devamsızlığını azaltma amacıyla da uygulamalar ortaya koymuşlardır. Almanya'da geliştirilen problemli okul devamsızlığını önlemeye yönelik olan programın hedef kitlesini ilkökul çağındaki çocuklar ve gençler oluşturmaktadır. Ciddi düzeyde ruhsal sağlık sorunu olan çocuklara ilişkin okul devamsızlığı problemli olarak adlandırılmaktadır. Farklı meslek elemanlarından oluşan bir ekip tarafından hazırlanan müdahalede içselleştirilen ve dışsallaştırılan problemli davranışlar hedef alınmış ve okula uyum yanında tedavi de

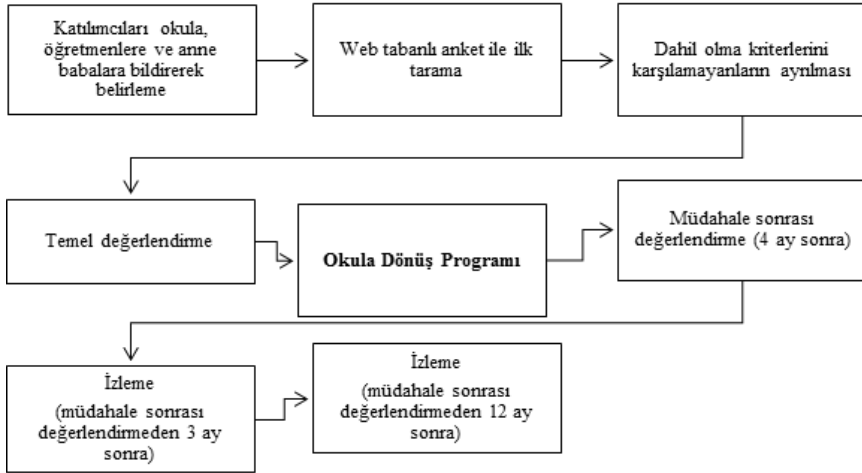
hedeflenmiştir. Müdahale birden çok seviyeden oluşmakta ve temelde bilişsel davranışçı terapi, aile danışmanlığı, okul danışmanlığı ve fiziksel egzersiz programını içermektedir (Reissner vd., 2019). Programa ilişkin içerik Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Sorunlu Okul Devamsızlığı İçin Modüler Uygulama Programının İçeriği

Bilişsel Davranışçı Terapi	
Hedef grup	Sorunlu okul devamsızlığı ve ruh sağlığı sorunu olan çocuklar
Sıklık	Haftada iki oturum
İçerik	1. Aşama: vakanın kavramsallaştırılması. Sorunlu okul devamsızlığının değerlendirilmesi, değişim motivasyonunun desteklenmesi, çok disiplinli olarak vakanın ele alınması. 2. Aşama: aile ile planlama yapılması Çocuk ve ebeveyni ile planlama yapılması ve geliştirilmesi, Alternatif planların hazırlanması 3. Aşama: Aktif olarak müdahalenin uygulanması
Aile Danışmanlığı	
Hedef grup	Çocuğunu okula göndermekten kaçınan ebeveynler
Sıklık	Haftada bir oturum olmak üzere, ev ziyaretleri, grup temelli programlar
İçerik	Aile kurallarının oluşturulması, olumlu davranışların pekiştirilmesi
Okul Danışmanlığı	
Hedef grup	Öğrenme problemleri, fonksiyonel olmayan öğretmen-çocuk etkileşimi,
Sıklık	Haftada bir oturum, öğretmen ile en az bir görüşme
İçerik	Ebeveynlere eğitim danışmanlığı verilmesi, Öğretmenler için eğitim, Öğrenme için plan ve strateji geliştirmek
Fiziksel Eğitim Programı	
Hedef grup	En az üç oturuma katılanlar
Sıklık	Üç zorunlu oturumdan sonraki dokuz oturuma katılmak isteğe bağlıdır
İçerik	Ekip oluşturma, öz yeterlilik geliştirme, sosyal destek, farkındalık ile desteklenmiş beden eğitimi

Bir diğer Avrupa ülkesi olan Danimarka’da Thastum vd., (2019)’nin geliştirdikleri “The Back2School” isimli modüler yapıda ve bilişsel davranış müdahalesine dayanan programda ise okul devamsızlığıyla ilişkili etmenler olarak ele alınan anksiyete, depresyon ve yıkıcı davranışlara odaklanılmıştır. Bu davranışları azaltma yolu ile okula devamı arttırmayı amaçlamışlardır. Çalışmaya 7 ila 16 yaşları arasında 160 çocuk katılmıştır. Yayımlanan çalışmada bir de örnek vaka çözümlemesi bulunmakta, ileri düzeyde ve özel olarak ele alınması gerekli çocuklar için izlenecek yola ilişkin iyi bir örnek sunmaktadır. Programın akış şeması Şekil 1’de görselleştirilmiştir.

Şekil 1-Okula Dönüş Programı Akış Şeması

Çocuğa ilişkin unsurlar arasında görülen ve kronik okul devamsızlığı ile ilişkili olan bir diğer durum ise özel gereksinimlilik. Ansari ve Gottfried (2018) araştırmalarında 2056 özel gereksinimliliği bulunan çocuğun devamsızlığına ilişkin verileri incelemiştir. Anaokulu çağındaki özel gereksinimli çocukların ortalama 6. birinci sınıfta eğitim görenlerin ise 5 gün okula devam etmediği görülmüştür. Bu oran, engeli bulunan öğrencilerin %9 ile %14 oranında anaokulu ve birinci sınıfta kronik olarak okula devam etmediğini göstermektedir. Özellikle okulöncesi dönemdeki çocukların devamsızlık problemi ile baş etmede aileye ulaşmak zorunludur. Gelişimsel düzeyi

gereği okulöncesi dönemdeki çocuğu okula ulaştırmak konusunda anne babalara büyük sorumluluk düştüğu gibi ebeveyn kaynaklı nedenlerle de çocuk devamsız olabilmektedir.

Mikrosistem içinde yer alan aile kaynaklı devamsızlık durumlarına yönelik olarak hazırlanan müdahale programları temel olarak anne babalara ya da bakım verenlere ulaşmayı, bilgilendirmeyi ve işbirliği içinde hareket etmeyi hedeflemektedir. Erken çocukluk yıllarından itibaren ailelerle birlikte devamsızlıkla mücadele etmelidir. Örneğin, New Britain, Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde 2012 eğitim yılında anaokulu öğrencilerinin % 30'u kronik olarak okula devamsızken ev ziyaretleri ve ailelere yönelik yardımlar uygulandıktan sonra, bu oran iki yıl sonra % 13'e düşmüştür (Lara, Noble, & Pelika, 2018). Ailelere verilen rehberlik ve danışmanlık hizmetleri, devamsızlık problemini azaltma potansiyeline sahiptir, programlar uzmanlar aracılığı ile performansı arttırmakta ve okula devamı teşvik etmekte rol oynayabilir. Mikrosistemde yer alan okul aile işbirliği ya da diğer unsurların kendi içinde ve birbirleri ile etkileşimi mezosistemi meydana getirir (Bronfenbrenner, 1979). Örneğin mezosistemde yer alan okul ve aile arasındaki etkileşimler yoluyla devamsızlık ile mücadele edilebilir. Aileler ile işbirliği yaparken güçlü bir yöntem olan ev ziyareti temelli programlar yetişkinlerin katılımını arttırıcı bir unsur olabilir. Lahti, Evans, Goodman, Schmidt, & LeCroy (2019) 'Parents as Teachers (PAT)' adını verdikleri ev ziyareti temelli müdahale çalışmalarında anne babaların ebeveynlik becerilerini arttırmayı ve bu yolla çocuklarının gelişimlerini desteklemek yanında akademik becerileri geliştirmeyi ve okul devamsızlığını azaltmayı hedeflemiştir. Program İngilizce ve İspanyolca olarak hazırlanmıştır. Sonuçlara bakıldığında kontrol grubu ile karşılaştırıldığında deney grubunda yer alan çocukların okuma ve matematik becerilerinde artış, devamsızlık ile okul içi ve dışı erteleme davranışlarında da azalma olduğu görülmüştür.

Okul iklimi de devamsızlık üzerinde etkisi olabilecek bir diğer unsurdur. 25776 öğrencinin katıldığı ve okul ikliminin araştırıldığı Van Eck, Johnson, Bettencourt, & Johnson (2017)'nin çalışmasında pozitif, ılımlı ve negatif algılanan olmak üzere üç tip belirlenmiştir. Okullarını "ılımlı" ve "olumsuz" iklime sahip olarak bildiren öğrencilerin, "pozitif" iklime sahip olduğunu bildiren öğrencilerden daha yüksek oranda devamsızlık yaptığı ve bu öğrencilerde kronik devamsızlığın yaygın olduğu saptanmıştır.

Egzosistem çocuğun doğrudan etki edemediği ancak gelişimi üzerinde etkileri olan unsurların toplandığı bir sistemdir. Anne babanın işsiz ya da düşük gelirli olması gibi dezavantajlı durumlar çocuğu doğrudan olmasa da etkileyen unsurlardan bazılarıdır (Bronfenbrenner, 1979). Bu sistemde çocuğun gelişimini olumsuz olarak etkileyen ve okula devamı engelleyen başlıca nedenler arasında ulaşımdaki güçlükler, zorlu ekonomik şartlar, güvenlik sorunları ve yoksulluk gelmektedir. Egzosistemde yer alan unsurların etkilerinin en aza indirgenmesi için yetki ve bütçe bakımından, okuldan daha büyük kurumların sürekli ve güvenilir olarak bu probleme eğilmesi gereklidir. Örneğin, ABD’de 2016-17 eğitim yılından itibaren eyaletler etnik köken, engellilik durumu, anadilin İngilizce olmaması ve evsizlik statülerine göre ayrılmış öğrenci grupları için kronik devamsızlık oranlarını bildirmekle yükümlüdürler (ED, 2017a, pp 2-3). Devamsızlık konusunda Ülkeleri kendi kültürleri içinde değerlendirmek gerekliliği de doğmaktadır. Evsizlik oranlarının yüksek olduğu ABD gibi ülkelerde evsiz ya da hanede istikrarın olmadığı sıklıkla adres değiştiren, koruyucu bakım altındaki çocukların devamsızlıklarına ilişkin çalışmalar da yürütülmektedir (Center for Homeless Education, y.y.). Diğer öğrenci grupları ile karşılaştırıldığında evsizlik sorunu ile karşı karşıya kalan Amerikalı çocukların okula devamsızlıklarının iki kat fazla olduğu görülmektedir. (Nunez, Erb-Downward, & Shaw-Amoah, 2015). Ayrıca çocuğun, geldiği hanedeki küçük kardeşin bakımından ya da evin geçiminden sorumlu olması da okula devamsızlığı arttıran faktörlerdir (Balfanz & Byrnes, 2012, p 30). Veriler incelendiğinde ABD’de ekonomik olarak dezavantajlı olan çocuklar olmayanlara nazaran üç kata kadar daha fazla okula devam etmedikleri görülmektedir (UEPC, 2012, p 3:). Evsizlik ya da yoksulluk dışında su ya da hijyenik ürünlere ulaşımın güç olduğu ülke şartları da öğrencilerin devamını etkileyebilmektedir. Bu tipte zorlayıcı şartların olduğu ülkelerden örneğin Uganda’da yapılan ve menstural sağlık ve okula devamsızlık üzerine yapılmış olan bir fizibilite çalışmasında özellikle düşük gelirli öğrenciler için şartların daha da zorlayıcı olduğu ifade edilmektedir. Bu amaçla kent çevresi olarak adlandırılan bölgede eğitim gören ortaokul öğrencileri arasında menstrasyon yönetimi uygulamaları, engeller ve kolaylaştırıcıların okul devamsızlığı üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin %19,7’si menstural döngüleri sırasında en az bir gün okula devam etmediklerini bildirmiştir (Miuro vd., 2018). Bangladeş’te yapılan bir diğer çalışmada da benzer sonuçlara rastlanmaktadır (Alam vd., 2017). El temizliği üzerine 1996 ile 2014 yılları arasında yapılmış müdahale çalışmalarını sistematik ola-

arak inceleyen bir çalışmada ise el hijyeni müdahalelerinin akut gastrointestinal hastalıklarla ilişkili devamsızlığı azaltmada bir etkisi olduğunu gösteren kanıtların mevcut olduğu ifade edilmektedir (Wang vd., 2017). Kenya’da yapılan bir diğer çalışmanın sonuçları ise Sıtma, menstruasyon ve yoksulluk, ilkokuldan ayrılma ve devamsızlığın en dikkat çekici belirleyicileri arasındadır. Bu faktörler bakımından diğerleri ile karşılaştırıldığında en çok anne babasını kaybedenler ve kız öğrencilerin etkilendiği görülmüştür. Toplum tarafından önerilen potansiyel olarak devamsızlığı azaltma müdahaleleri arasında sıtma tedavisi veya önlenmesi, eğitim maliyetlerinde azaltma, belirlenmiş okul besleme programının genişletilmesi ve hijyenik ped sağlanması yer almaktadır (King, Dewey, & Borish, 2015).

Son ve en geniş sistem olan makrosistem ise kültürel ve ideolojik çerçeveyi oluşturur (Bronfenbrenner, 1979). Çocuğa bakış açısından, politikalara kadar uzanan makrosistemde okula devamsızlık sorununun toplumsal gerçeklerinin iyi idrak edilmesi gerekir. Türkiye’deki temel eğitim dönemindeki çocukların 2017- 2018 okullaşma oranlarına göre 3 ile 5 yaş arası çocukların okullaşma oranı net %38.52 iken ilkokul net okullaşma oranı %91.54’dür. 2012-2013 eğitim yılından bu yana okul öncesinde net okullaşma oranlarının artarak devam ettiği görülmektedir (MEB, 2017), ancak okulöncesi eğitimin zorunlu olmaması bu dönemdeki çocukların devamsızlıklarını ele almakta dolayısı ile de müdahale etmekte güçlük yaratmaktadır. Okul öncesi eğitimin zorunlu olduğu ülkelerde politika gereği okul devamsızlıklarına ilişkin de çözüm üretme gerekliliği ortaya çıkmıştır. Çünkü diğer okul yılları ile kıyaslandığında öğrenciler en yüksek oranda devamsızlık davranışını bu yıllarda göstermektedirler (Balfanz &Byrnes, 2012). Örneğin ABD’de okulöncesi eğitim alan çocukların dörtte biri bir eğitim yılının en az %10’nu kaçırmak üzere okula kronik olarak devamsızdır (Chang & Davis, 2015). 2015-16 eğitim yılında ABD’de her altı öğrenciden biri okulu üç ya da daha fazla hafta kaçırmaktadır. Bu büyüklükteki bir müdahaleye ihtiyaç duyan eğitim sisteminde özgün bir müdahale programı oluşturmak istendiğinde nasıl bir yol izlenmelidir sorusu da ortaya çıkmaktadır. Müdahalelerin başarıya ulaşması için bölgesel hatta ulusal düzeyde toplumsal katılımı içeren ve birçok seviye ve aktiviteden oluşan bir harekete ihtiyaç duyulmaktadır. Devamsızlık gibi bir olguyla baş edebilmek için öncelikli olarak sistematik ve güvenilir olarak verilere ulaşılmalıdır. Ancak bu şekilde okullar hangi öğrencilerinin müdahaleye ihtiyacı olduğunu anlayabilir (Balfanz & Byrnes, 2012, p 3).

Lara, Noble, & Pelika (2018) tarafından hazırlanan bilgilendirme raporunda aktarılan ve bir sistemin ihtiyaç duyduğu başlıca noktalar şunlardır: erken uyarı ve izleme sistemi, toplumsal işbirliği, ebeveyn ya da bakım veren anlaşmaları, ev ziyaretleri ve danışmanlıktır. Erken uyarı sistemi ve izleme için okul devamsızlığına ilişkin verilerin farkındalık yaratmakta ve harekete geçirmekteki önemi çok büyüktür (*Early Warning Systems -- September 2016, y.y.*). Toplanan verilerin bölgesel, yaş, cinsiyet gibi birçok faktöre göre incelenmesi ile işe başlanabilir. ABD Eğitim Bakanlığı bu sistemi öğrenciyi okulu bırakma riskine sokan davranış ya da akademik performans gösteren öğrencileri belirleyen ve bunu ulusal düzeyde yapabilen bir sistem olarak tanımlamaktadır. Örneğin 2014-15 eğitim yılında ülkedeki tüm liselerin %52'si akademik başarısızlık nedeniyle okulu bırakma riskiyle karşı karşıya olan öğrenciyi tanımlayabilecek bir erken uyarı sistemine sahiptir (*Early Warning Systems -- September 2016, y.y.*). Risk altındaki çocuklar belirlendikten sonra çocuk ve okul basamağına gerekli gücü ve desteği verecek olan toplumsal işbirliğidir.

Toplumsal işbirliği basamağı ise kronik okul devamsızlığını bir toplum sorunu olarak ele almanın yanında çocuğun çevresi tarafından da çözüme ulaştırılması gereken bir olgu olarak görür. Okullar sivil toplum kuruluşları, organizasyonlar, iş dünyası ve vatandaşlarla işbirliği yapabilir. Toplumsal katılımı arttırmak için öncelikle devamsız öğrencilerin ihtiyaçlarının ve problemi yaratan durumlarının iyi analiz edilmesi gerekir. Örneğin düşük sosyo-ekonomik düzeydeki bir çevreden gelen çocuğun beslenme, giysi, istikrarlı bir ev ortamı ya da sağlık hizmetine ulaşımındaki güçlükleri okul devamsızlığını yaratan unsurlardan biri ya da birkaçının birleşimi olabilir. Lara, Noble, & Pelika (2018)'nin rehberde tanıttığı Integrated Student Supports (ISS) adlı toplumsal işbirliği hareketi okul, bölge ve toplumsal kaynakları bir araya getirerek Amerika Birleşik Devletlerinin birçok yerinde uygulanmaktadır. Bu programlar, toplumda, okulda ve dikkat gerektiren en acil sorunları tanımlayan ve ölçen, bireysel öğrenci seviyesinde kapsamlı bir ihtiyaç değerlendirmesini içerir. Bir diğer örnek olan Communities in Schools (CIS) ise 2300 den fazla okulla çalışan bir ağdır. Devamsızlığı azaltmak amacıyla kapsamlı bir plan geliştirmek üzere öğrenciler ve koordinatörler okullara yerleştirilir. Bu program 2015 yılında Memphis'de uygulamaya konmuş ve bir eğitim yılında kronik devamsızlığı %32'den %23'e düşürmüştür ("Portraits of Change: Aligning School and Community Resources to Reduce Chronic Absence - Attendance Works", y.y.). Anne baba ya da bakım veren ile yapılan işbirlikleri devamsızlığın üstesinden

gelmekte etkili bir metottur. Okullar ebeveynlerden çocuklarını yalnızca okula göndermelerini değil aynı zamanda devamsızlık ile mücadele etmek için desteklerini de beklemektedir. Ev ziyaretleri özellikle anne babalarla işbirliği için iyi birer başlangıç olabilir (Lara vd., 2018). Anne babaların çocukları okula göndermekten geri durmasına neden olan çevresel faktörlerden biri de suç oranları ve riski yüksek bölgelerde yaşamalarıdır.

Safe Passage Programı'nda okula gitmenin aile ve çocuğu tehlikeye attığı çevrelere odaklanılmıştır. Bu çevreler yüksek suç oranları nedeniyle ailelerin çocuklarını okula göndermekte çekindikleri çevrelerdir. Safe Passage Programı'nda okul çevrelerindeki suç oranlarını düşürmek amacıyla yetişkinler işe alınmakta ve okul çevrelerine yerleştirilmektedir. Chicago devlet okulları Safe Passage Programı dahilinde işe aldığı yetişkinleri seçilen ilkokul ve liselerin çevresine yerleştirmektedir. Bu kişiler okulların çevresinde devriyeler halinde dolaşmak yanında aynı zamanda okula ulaşmanın güvenli yolları hakkında anne baba ve öğretmenlere ipuçlarının paylaşıldığı bir de web sayfasında bilgilendirme yapmaktadır ("Safe Passage: How It Works, The Impact and Expansion", 2018).

Okul dönemi bittikten sonra uygulanan programlar olan genişletilmiş öğrenme programları ya da yaz okulları anne baba ya da bakım verenlere çocuklarının güvende olduğunu düşündürmenin yanında çocukların okula karşı olumlu tutumlar geliştirmesine de yardımcı olmaktadır. Örneğin San Francisco'da yapılan The Beacon Initiative ve adlı programın 2012 yılı çıktıları incelendiğinde, akademik performansın artması ve öğrenci devamsızlığının azalması gibi olumlu sonuçları bildirilmiştir ("San Francisco Beacon Initiative", 2019). Benzer bir biçimde Newark'da 2014 yılında anaokulundan 3. sınıfa kadar olan eğitim düzeyindeki 4328 öğrencinin kronik olarak okula devamsız olduğunun tespit edilmesi üzerine harekete geçilmiştir. Özellikle küçük yaşlarda başlayan devamsızlık ile mücadele etmek amaçlanmıştır. Devamsızlık yaratan durumlar olarak belirlenen: ulaşım problemleri, sağlık sorunları, çalışma saatleri ile uyumsuzluk, hava koşulları, güvenlik, ailelerin okul öncesi eğitime bakış açısı, okulun devamsızlığa yaklaşımı ve sınırlı okul kaynakları belirlenmiştir. Okula katılım için bir kültür yaratmak üzere: düzenli veri toplanması ve kontrolü, hemşire, sosyal çalışmacı, veli temsilcisi ve diğer çalışanlardan oluşan bir ekip kurulması, bir yetişkin liderliğinde her gün buluşulması ve gelecek günlerde okula katılım için çocuğun desteklenmesi,

anne babalar ile bilgi paylaşımı yapılması, başarıların kutlanması gibi okul temelli girişimler belirlenmiştir. Bölgesel düzeyde ise ulaşım hizmetleri, okul öncesi ve sonrasında bakım hizmetleri, okul kaynaklarının devamsızlıkla mücadeleye odaklanması ve okula kayıtların yönetilmesidir. Toplumsal düzeyde ise: astım ile mücadele ve ev ziyareti çalışmalarının yürütülmesi gerçekleştirilmiştir (Zalkind, Coogan, & Sterling, 2016).

Bilgi toplama basamağından toplumsal katılıma kadar okul devamsızlığı titizlikle ele alınması gereken çok yönlü bir sorundur. Okullarda devamsızlığa ilişkin risk faktörleri belirlenmeli ve düzenli bir biçimde kayıt altına alınmanın yanında incelenmelidir. Elde edilen veriler ışığında öğrenci ve aile seviyesinde müdahaleler planlanmalıdır. Rehber öğretmenlerin eşliğinde okula katılım artırılmaya çalışılmalı ve öğrenci takip edilmelidir. Anne babalara çocuğun okulu kaçırmamasının sonuçları hakkında bilgi verilmeli ve desteğı alınmalıdır. Öğrencilerin okul öncesi ve sonrası katılmayı isteyecekleri aktiviteler düzenlenmelidir. Okula devamda örnek olabilecek öğrencileri belirlemek ve izlemek, okula katılımı teşvik edecek ödüllendirme mekanizmaları kurmak da öğrencileri teşvik edecektir. Birincil basamakta yer alan sağlık hizmetlerini okulda sunarak öğrencilerin bu hizmetler için okulu aksatmasının önüne geçilebilir. Ailenin dolaylı olarak desteklenmesi çocuğun devamsızlık probleminde bir unsur ortadan kaldıracaktır. Ayrıca psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin etkili ve aktif olarak çalışması ailelere ulaşarak çocuklarını devamsızlık yapmadan okula göndermelerinin önemi üzerine farkındalık yaratabilecektir. Ayrıca büyük ölçüde medya çalışmaları ve ulaşım gibi konularda maddi fon sağlanması için kampanyalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Sonuç olarak ekolojik yaklaşım çerçevesinde planlanmış ya da geliştirilmiş olan önleyici ve koruyucu müdahale programlarının çocukların okul devamsızlığını ve terkini ortadan kaldırma sürecinde önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Bu sonuç üzerinden, Türkiye’de konu kapsamında geliştirilmesi planlanan programların ekolojik yaklaşımın unsurlarını barındıran bir içerikle geliştirilmesi önerilebilir.

Kaynaklar

- Absences Add Up: How School Attendance Influences Student Success - Attendance Works. (y.y). Tarihinde 23 Temmuz 2019, adresinden erişildi <https://www.attendanceworks.org/absences-add-up/>
- Alam, M.-U., Luby, S. P., Halder, A. K., Islam, K., Opel, A., Shoab, A. K., ... Unicomb, L. (2017). Menstrual hygiene management among Bangladeshi adolescent schoolgirls and risk factors affecting school absence: results from a cross-sectional survey. *BMJ Open*, 7. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2016-015508>
- Ansari, A., & Gottfried, M. A. (2018). Early Childhood Educational Settings and School Absenteeism for Children With Disabilities. *AERA Open*, 4(2), 1–15. <https://doi.org/10.1177/2332858418785576>
- Balfanz, R., & Byrnes, V. (2012). *The Importance of Being There: A Report on Absenteeism in the Nation's Public Schools*. Tarihinde adresinden erişildi http://new.every1graduates.org/wp-content/uploads/2012/05/FINALChronicAbsenteeismReport_May16.pdf
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development*. Cambridge: Harvard University Press.
- Center for Homeless Education, N. (y.y.). *In School Every Day: Addressing Chronic Absenteeism Among Students Experiencing Homelessness*. Tarihinde adresinden erişildi <http://nche.ed.gov/pr/briefs.php>.
- Early Warning Systems -- September 2016*. (y.y.). Tarihinde adresinden erişildi <https://ies.ed.gov/ncee/edlabs/projects/project.asp?projectID=388>
- Gottfried, M. A. (2009). Excused Versus Unexcused: How Student Absences in Elementary School Affect Academic Achievement. *Educational Evaluation and Policy Analysis Educational Evaluation and Policy Analysis*, 31, 392–415. <https://doi.org/10.3102/0162373709342467>
- King, N., Dewey, C., & Borish, D. (2015). Determinants of primary school non-enrollment and absenteeism: Results from a retrospective, convergent mixed methods, cohort study in rural western Kenya. *PLoS ONE*, 10(9), 1–18. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0138362>
- Lahti, M., Evans, C. B. R., Goodman, G., Schmidt, M. C., & LeCroy, C. W. (2019). Parents as Teachers (PAT) home-visiting intervention: A path to improved academic outcomes, school behavior, and parenting skills. *Children and Youth Services Review*, 99, 451–460. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2019.01.022>

- Lara, J., Noble, K., & Pelika, S. (2018). *Chronic Absenteeism. NEA Research Brief | NBI (C. 57)*. Tarihinde adresinden erişildi [http://www.nea.org/assets/docs/Chronic Absenteeism NBI 57-2017.pdf](http://www.nea.org/assets/docs/Chronic_Absenteeism_NBI_57-2017.pdf)
- Lehr, C. A., Sinclair, M. F., & Christenson, S. L. (2009). Addressing Student Engagement and Truancy Prevention During the Elementary School Years: A Replication Study of the Check & Connect Model. *Journal of Education for Students Placed At Risk ISSN:*, 9(3), 279–301. https://doi.org/10.1207/s15327671espr0903_4
- MEB. (2017). *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2017/18*. Tarihinde adresinden erişildi <http://www.meb.gov.tr>
- Miiro, G., Rutakumwa, R., Nakiyingi-Miiro, J., Nakuya, K., Musoke, S., Namakula, J., ... Weiss, H. A. (2018). Menstrual health and school absenteeism among adolescent girls in Uganda (MENISCUS): A feasibility study. *BMC Women's Health*, 18(1), 1–14. <https://doi.org/10.1186/s12905-017-0502-z>
- Nunez, R. da C., Erb-Downward, J., & Shaw-Amoah, A. (2015). *Empty Seats The Epidemic of Absenteeism Among Homeless Elementary Students*.
- Portraits of Change: Aligning School and Community Resources to Reduce Chronic Absence*. (2017). Tarihinde adresinden erişildi www.attendanceworks.org
- Portraits of Change: Aligning School and Community Resources to Reduce Chronic Absence - Attendance Works. (y.y.). Tarihinde 23 Temmuz 2019, adresinden erişildi <https://www.attendanceworks.org/portraits-of-change/>
- Reissner, V., Knollmann, M., Spie, S., Jost, D., Neumann, A., & Hebebrand, J. (2019). Modular Treatment for Children and Adolescents With Problematic School Absenteeism: Development and Description of a Program in Germany. *Cognitive and Behavioral Practice*, 26(1), 63–74. <https://doi.org/10.1016/j.cbpra.2018.07.001>
- Safe Passage: How It Works, The Impact and Expansion. (2018). Tarihinde adresinden erişildi <http://blog.cps.edu/2018/08/30/safe-passage-how-it-works-the-impact-and-expansion/>
- San Francisco Beacon Initiative. (2019). Tarihinde adresinden erişildi <http://sfbeacon.org/about/program-model/>
- Thastum, M., Johnsen, D. B., Silverman, W. K., Jeppesen, P., Heyne, D. A., & Lomholt, J. J. (2019). The Back2School modular cognitive behavioral intervention for youths with problematic school absenteeism: study protocol for a randomized controlled trial. *Trials*, 20(1), 1–13. <https://doi.org/10.1186/s13063-018-3124-3>

- Van Eck, K., Johnson, S. R., Bettencourt, A., & Johnson, S. L. (2017). How school climate relates to chronic absence: A multi-level latent profile analysis. *Journal of School Psychology, 61*, 89–102. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2016.10.001>
- Wang, Z., Lapinski, M., Quilliam, E., Jaykus, L.-A., Phd, A. F., & Fraser, A. (2017). The effect of hand-hygiene interventions on infectious disease-associated absenteeism in elementary schools: A systematic literature review. *American Journal of Infection Control, 45*, 682–691. <https://doi.org/10.1016/j.ajic.2017.01.018>
- Zalkind, C., Coogan, M., & Sterling, R. (2016). *Giving Every Child A Chance Showing Up Matters: Newark Chronic Absenteeism in the Early Years Advocates for Children of New Jersey*. Tarihinde adresinden erişildi www.acnj.org